

Sygn. akt II USKP 13/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 lutego 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak (przewodniczący)

SSN Bohdan Bieniek

SSN Piotr Prusinowski (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku J. P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w O.

o prawo do wcześniejszej emerytury,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 11 lutego 2021 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 18 października 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

I. oddala skargę kasacyjną;

**II. zasądza od J.P. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych
Oddziału w O. 240 zł (dwieście czterdzieści) tytułem zwrotu
kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w O. decyzją z dnia 13 marca 2017 r. odmówił J. P. prawa do emerytury. Sąd Okręgowy w O. wyrokiem z 10 maja 2018 r. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawcy prawo do emerytury

od dnia 15 kwietnia 2015 r. (pkt I), w pozostałym zakresie oddalił odwołanie (pkt II) oraz zasądził od organu rentowego na rzecz wnioskodawcy kwotę 180 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt III).

Sąd pierwszej instancji ustalił, że decyzją z dnia 12 maja 2015 r. odmówiono wnioskodawcy prawa do emerytury na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej jako ustawa emerytalna). Wcześniej, bo decyzją z dnia 18 lipca 2013 r. organ rentowy odmówił mu prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy emerytalnej, z uwagi na niewykazanie wymaganego stażu pracy w szczególnych warunkach. Przed wydaniem decyzji z dnia 12 maja 2015 r. wnioskodawca przedłożył kserokopię książeczki wpłat (k. 12, plik V akt ZUS) i wniósł o uznanie okresu od 1 marca 1991 r. do 30 września 1992 r. jako okresu pracy w szczególnych warunkach. W postępowaniu przed organem rentowym nie uwzględniono tego okresu pracy, za który zostały opłacone składki, gdyż z potwierdzonego przebiegu ubezpieczenia z tytułu pracy artystycznej wynika, że skarżący w powyższym okresie nie opłacał składek na ubezpieczenia społeczne twórców. Z zaświadczenia Miejskiego Urzędu Pracy w O. z dnia 10 lipca 2003 r. (s. 41, plik IV) wynikało, że w okresie od 1 marca 1991 r. do 30 września 1992 r. wnioskodawca był zarejestrowany w Urzędzie Pracy jako bezrobotny z prawem do zasiłku oraz w kwestionariuszach składanych wraz z wnioskiem o emeryturę - z dnia 31 lipca 2003 r. (k. 9, plik III akt ZUS) i z dnia 28 października 2008 r. (s. 7, plik IV) wnioskodawca wskazywał powyższy okres jako okres przebywania na zasiłku dla bezrobotnych.

Odwołanie ubezpieczonego od decyzji z dnia 12 maja 2015 r. Sąd Okręgowy w O. oddalił. Wyrok ten i poprzedzająca go decyzja organu rentowego zostały uchylone, a sprawa została przekazana do ponownego rozpoznania Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w O. (na podstawie wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)) z dnia 31 sierpnia 2016 r., III AUa (...)).

Rozpoznając ponownie sprawę organ rentowy wydał decyzję z dnia 13 marca 2017 r. (zaskarżoną w niniejszej sprawie). Zakład Ubezpieczeń Społecznych potwierdził w niej, że odwołujący się osiągnął wymagany obniżony wiek emerytalny; na dzień 1 stycznia 1999 r. udokumentował co najmniej 25-letni okres składkowy i nieskładkowy (26 lat, 9 miesięcy i 9 dni); nie jest członkiem otwartego funduszu

emerytalnego; nie udowodnił jednak 15 lat pracy artystycznej i twórczej, wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy; udowodnił działalność artystyczną jako muzyk trębacz w wymiarze 13 lat, 8 miesięcy i 29 dni. Wskazał, że składki za okres od 1 marca 1991 r. do 30 września 1992 r., których dowody wpłaty (książeczka wpłat) przedłożył wnioskodawca w dniu 14 kwietnia 2015 r. zostały zwrócone zgodnie z oświadczeniem wnioskodawcy znajdującym się w aktach Wydziału Ubezpieczeń i Składek. Zgodnie z decyzją z dnia 4 lutego 2015 r. w okresie od 1 marca 1991 r. do 30 września 1992 r. wnioskodawca nie dokonał zgłoszenia i nie opłacił składek we wskazanych w przepisach terminach - wobec powyższego należności za okres od 1 marca 1991 r. do 30 września 1992 r. uległy przedawnieniu. W związku z powyższym Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 27 maja 2015 r. umorzył postępowanie w sprawie przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. o ustalenie i wyliczenie wysokości składki ubezpieczeniowej za wskazany wyżej okres z tytułu prowadzonej działalności artystycznej.

W wyniku wykonania zobowiązania Sądu Okręgowego, organ rentowy wskazał, iż z akt płatnika składek NKP [...] wynika, że za okres od 1 marca 1991 r. do 30 września 1992 r. przypisano J. P. składki w łącznej kwocie 6.486.000 zł + 11.900 zł (%). Płatnik dokonał wpłat w łącznej kwocie 6.918 zł, 300 zł. Z uwagi na to, że w styczniu 1993 r. płatnik składek złożył oświadczenie, że od 1 marca 1991 r. do 30 września 1992 r. nie prowadził działalności artystycznej, bo był bezrobotny i pobierał zasiłek dla bezrobotnych z Urzędu Pracy w O., Zakład Ubezpieczeń Społecznych dokonał odpisu składek za okres od marca 1991 r. do września 1992 r. w kwocie 6.486.000 zł i 11.900 zł (%). Na koniec roku 1992 na koncie płatnika składek była nadpłata w kwocie 5.348.300 zł, z czego dokonano zwrotu płatnikowi w kwocie 3.868.700 zł., a pozostałą kwotę 1.149.600 zł zaliczono na poczet bieżących składek za I kwartał 1993 r.; organ wskazał, że w stosunku do J.P. wydane zostały: prawomocna decyzja z dnia 6 lutego 1996 r. stwierdzająca niepodleganie w spornym okresie zaopatrzeniu emerytalnemu twórców i ich rodzin, prawomocne decyzje z dnia 23 czerwca 2010 r. i z dnia 4 lutego 2015 r. stwierdzające brak możliwości opłacenia składek na zaopatrzenie emerytalne twórców w okresie od 1 marca 1991 r. do 30 września 1992 r.

Sąd Okręgowy wskazał, że wnioskodawca J. P. przedłożył dowody opłaty składek: w kwocie 383.900 zł z dnia 8 października 1990 r.; w kwocie 572.200 zł z dnia 10 kwietnia 1991 r. za I kwartał 1991 r.; w kwocie 745.900 zł z dnia 16 lipca 1991 r. za II kwartał 1991 r.; w kwocie 811.900 zł z dnia 9 października 1991 r.; w kwocie 859.600 zł z dnia 8 stycznia 1992 r. za IV kwartał 1991 r., w kwocie 1.169.600 zł z dnia 3 kwietnia 1992 r. za I kwartał 1992 r. Wymienione kwoty zostały we wskazanych terminach opłacone, co odnotowano na karcie kontowej płatnika składek. W aktach ZUS i aktach NKP [...] znajdują się również następujące dowody: odpis składek za okres od 1 marca 1991 r. do 30 września 1992 r. na kwotę 6.486,000 zł dokonany przez kierownika referatu Z. G.; pismo wnioskodawcy bez daty i prezentaty ZUS o treści: „z uwagi na nadpłacone składki na Z. E. T. w latach 1991-1992 proszę o zwrot kwoty na mój adres”; pismo wnioskodawcy bez daty i prezentaty ZUS o treści: „oświadczam, że od dn. 1.03. 1991 r. do 30.09.1992 r. nie prowadziłem działalności artystycznej. W w/w okresie byłem bezrobotny i pobierałem z Rejonowego Urzędu Pracy zasiłek dla bezrobotnych (...) Oświadczam, że od 1.10.1992 r. prowadzę działalność artystyczną”. Z zaświadczenia RUP w O. z dnia 7 stycznia 1993 r. wynikało, że w okresie od 1 marca 1991 r. do 30 września 1992 r. wnioskodawca był zarejestrowany jako bezrobotny z prawem do zasiłku i za okres ten zostały odprowadzone składki do ZUS.

Sąd Okręgowy uznał, że odwołanie zasługiwało na uwzględnienie. Sąd ten podzielił wszystkie ustalenia Zakładu Ubezpieczeń Społecznych przyjęte w decyzji z dnia 4 lutego 2015 r. i jej uzasadnieniu, gdzie organ ten przyjął, że w okresie od 1 marca 1991 r. do 30 września 1992 r. wnioskodawca prowadził pozarolniczą działalność gospodarczą jako artysta - trębacz, a jedynie uznał, że wnioskodawca nie dokonał zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych w terminie 7 dni od dnia otrzymania decyzji Komisji do Spraw Zaopatrzenia Emerytalnego Twórców oraz nie dokonał zapłaty składek we właściwej wysokości i okresach. Zdaniem Sądu pierwszej instancji, złożenie przez odwołującego się dowodu na opłacenie składek za wskazany wyżej okres we właściwej wysokości i we właściwych terminach nie mogło pozostawać bez wpływu na prawo wnioskodawcy do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym, skoro aktualnie wnioskodawca twierdzi, że nie otrzymał żadnego zwrotu składek. Ponadto odwołujący wskazywał, że nigdy nie domagał się

zwrotu nadpłaty jako zwrotu faktycznie opłaconych już składek na ubezpieczenie emerytalne twórców, a jedynie powstałej nadpłaty, ale po zaksięgowaniu składek - wykazywanej na koniec 1992 r. Odwołujący nigdy nie ubiegał się o zwrot składek ubezpieczeniowych i wyłączenia go z ubezpieczenia w latach 1991-1992. Dodatkowo Sąd Okręgowy zważył, że z decyzji z dnia 4 lutego 2015 r. wynika, iż wnioskodawca w okresie od 1 marca 1991 r. do 30 września 1992 r. prowadził pozarolniczą działalność gospodarczą jako artysta - trębacz, a jedynie nie zgłosił się w terminie 7 dni do ubezpieczeń społecznych od dnia otrzymania decyzji Komisji ds. Zaopatrzenia Emerytalnego Twórców z dnia 11 kwietnia 2011 r.

Sąd Okręgowy podniósł, że do dnia 31 grudnia 1998 r., w myśl art. 1 ustawy z dnia 27 września 1973 r. o zaopatrzeniu emerytalnym twórców i ich rodzin (Dz.U. z 1983 r. Nr 31, poz. 145 ze zm.) osoby wykonujące działalność twórczą miały prawo do zaopatrzenia emerytalnego na podstawie przepisów ustawy. Zgodnie z art. 8 wskazanej ustawy twórcy byli obowiązani opłacać składki na pokrycie kosztów świadczeń z zaopatrzenia emerytalnego. Zgodnie z § 7 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 17 sierpnia 1987 r. w sprawie wykonania ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym twórców i ich rodzin (Dz.U. Nr 26, poz. 145 ze zm.) przepisy wskazanej ustawy stosuje się odpowiednio do osób wykonujących zawodowo działalność artystyczną w dziedzinie reżyserii, sztuki aktorskiej, estradowej, tanecznej, i cyrkowej (...) instrumentalistyki (...). Na podstawie powyższych przepisów w uzasadnieniu do decyzji z dnia 4 lutego 2015 r. organ rentowy stwierdził, że J. P. zważywszy na orzeczenie Komisji do Spraw Zaopatrzenia Emerytalnego Twórców prowadził pozarolniczą działalność gospodarczą jako artysta - trębacz w okresie od 1 marca 1991 r. do 30 września 1992 r. A skoro nie ma dowodów na zwrot składek wnioskodawcy za wskazany wyżej sporny okres (nie ma żadnego dowodu fiskalnego), to w sytuacji, gdy opłacił on je w terminie i we właściwych wysokościach za te okresy, to legitymuje się on jedynym spornym warunkiem w tym postępowaniu do przyznania prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym - to jest posiada 15 lat pracy w szczególnym charakterze jako artysty muzyka (trębacza). W ocenie Sądu Okręgowego okres ten, mimo tego, że został przez ZUS uwzględniony jako okres pobierania zasiłku dla bezrobotnych, należy zaliczyć równocześnie jako okres pracy

artystycznej, tym bardziej, że mieści się on w łącznym okresie od 1 marca 1991 r. do 30 września 1992 r., to jest w okresie wykonywania przez J. P. umowy o dzieło jako muzyka - trębacz w Parku Rozrywki C. Prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej jako muzyka nie wykluczało bowiem zarejestrowania się jako osoby bezrobotnej i pobierania z tego tytułu zasiłku dla bezrobotnych.

Sąd Apelacyjny w (...), wyrokiem z dnia 18 października 2018 r., zmienił wyrok Sądu Okręgowego (w punkcie I i III) i oddalił odwołanie. Sąd ten wskazał na przepisy prawne mające zastosowanie w sprawie. Przepisy art. 33 w związku z art. 184 ustawy emerytalnej przewidują, że osoby ubezpieczone z tytułu działalności twórczej lub artystycznej mają prawa do emerytury na warunkach określonych dla pracowników wykonujących działalność twórczą lub artystyczną. Wynika stąd, że ubezpieczeni twórcy lub artyści niebędący pracownikami, wykonujący działalność twórczą lub artystyczną o szczególnych charakterze mogą nabyć prawo do emerytury w wieku i na zasadach dotyczących nabywania uprawnień emerytalnych przez pracowników wykonujących działalność twórczą lub artystyczną. Według § 12 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8 p. 43 z późno zm.) uprawnienia do emerytury nabywa pracownik wykonujący działalność twórczą lub artystyczną w rozumieniu przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym twórców i ich rodzin, jeżeli m.in. spełnił następujące warunki: osiągnął wiek emerytalny wynoszący dla solisty wokalisty, muzyka grającego na instrumentach dętych - 50 lat dla mężczyzn, muzyka grającego na instrumentach, smyczkowych, perkusyjnych lub klawiszowych - 60 lat dla mężczyzn.

Sąd odwoławczy wskazał, że w decyzji z dnia 11 kwietnia 2011 r. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego ustalił okresy wykonywania przez J. P. działalności artystycznej od 3 listopada 1975 r. jako muzyka-trębacz i gitarzysta oraz muzyka-trębacz. Podkreślił, że zgodnie z art. 8 obowiązującej do dnia 31 grudnia 1998 r. ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym twórców i ich rodzin twórcy byli zobowiązani opłacać składki na pokrycie kosztów świadczeń z zaopatrzenia emerytalnego. Przepis ten z mocy § 7 rozporządzenia Rady Ministrów z 17 sierpnia 1987 r. w sprawie wykonywania ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym twórców i ich

rodzin (Dz.U. Nr 26 p. 145 ze zm.) miał zastosowanie do osób wykonujących zawodowo działalność artystyczną w dziedzinie estradowej.

Organ rentowy uwzględnił odwołującemu do prawa do wcześniejszej emerytury okresy prowadzenia działalności artystycznej w charakterze muzyka-trębacza, za który zostały opłacone składki na ubezpieczenia społeczne, łącznie w wymiarze 13 lat 8 miesięcy i 29 dni. Sporne w sprawie było, czy odwołujący się prowadził działalność artystyczną jako muzyk-trębacz od 1 marca 1991 r. do 30 września 1992 r. i czy za ten okres zostały opłacone składki na ubezpieczenie społeczne. Sąd odwoławczy podkreślił, że dla uzyskania prawa do spornego świadczenia nie jest wystarczające samo ustalenie faktu prowadzenia w spornym okresie działalności artystycznej i podleganie z tego tytułu obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym. Stosownie bowiem do art. 5 ust. 4 pkt 1 ustawy emerytalnej przy ustaleniu prawa do emerytury lub renty dla płatnika składek zobowiązanego do opłacania składek na własne ubezpieczenie emerytalne i rentowe nie uwzględnia się okresu, za który nie zostały opłacone składki, mimo podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym w tym okresie.

Odnosząc się do tej kwestii Sąd drugiej instancji wskazał, że zgodnie z twierdzeniem organu rentowego za sporny okres przypisano wnioskodawcy składki ubezpieczeniowe w łącznej kwocie 6.486.000 zł + 11.900 zł. Odwołujący opłacił składki w łącznej kwocie 6.918.300 zł. Zdaniem ZUS z uwagi na oświadczenie złożone przez J. P., iż nie prowadził w spornym okresie działalności artystycznej uiszczane składki stały się nienależne. W dniu 19 stycznia 1993 r. organ rentowy zwrócił odwołującemu kwotę 3.868.700 zł tytułem nienależnie opłaconych składek zaś kwota w wysokości 2.629.200 zł została zaliczona na poczet składek za IV kwartał 1992 r. oraz I i II 1993 r. Odwołujący stanowczo twierdził, że organ rentowy nie zwrócił mu równowartości składek za sporny okres. Odnosząc się do tej kontrowersji, Sąd Apelacyjny nie podziela poglądu Sądu Okręgowego zawartego w uzasadnieniu wyroku, iż skoro organ rentowy nie dysponuje fiskalnym dowodem na okoliczność zwrotu spornych składek odwołującemu, to należy przyjąć, że zostały one przez J. P. uiszczane. W ocenie Sądu Apelacyjnego nie sposób realnie wymagać od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych by po upływie 25 lat dysponował fiskalnym dowodem zwrotu składek. Kwestię powyższą należy więc ocenić na

podstawie całokształtu okoliczności zachodzących w sprawie. Znamienne jest, że J.P. na mocy decyzji z Urzędu Rejonowego w O. z 8 kwietnia 1991 r. został przyznany zasiłek dla bezrobotnych od 1 marca 1991 r., który był mu wypłacany do 30 września 1992 r. Z akt ubezpieczeniowych odwołującego wynika, że złożył on oświadczenie, w którym wskazał, że od 1 marca 1991 r. do 30 września 1992 r. nie prowadził działalności artystycznej. W wyżej wymienionym okresie był bezrobotny i otrzymywał zasiłek dla bezrobotnych. Odwołujący zwrócił się z kolejnym pismem do ZUS, w którym domagał się zwrotu nadpłaconych składek za lata 1991-1992. Zdaniem Sądu odwoławczego analiza obu pism prowadzi do wniosku, że J.P. zwrócił się do organu rentowego o zwrot opłaconych składek za okres od 1991-1992 r. w związku z otrzymywaniem w spornym okresie zasiłku dla bezpowrotnych, nie zaś tak jak aktualnie twierdzi, iż chodziło mu o zwrot nadpłaconej kwoty na poczet składek. Sąd wskazał, że w aktach składkowych znajduje się dowód księgowy NKP, który potwierdza odpis składek za sporny okres od 1 marca 1991 r. do 30 września 1992 r. w kwocie 6.486.000 zł. Dodał, że w aktach ubezpieczeniowych odwołującego znajdują się dowody księgowe NKP dotyczące odpisu składek za inne okresy m.in. za II kwartał 1994 r., od listopada 1993 r. do 31 marca 1994 r. Były one sporządzane w związku ze składanym przez wnioskodawcę oświadczeniem o zawieszeniu prowadzenia działalności artystycznej w konkretnych okresach i stanowiły podstawę do zwrotu składek. Reasumując, w ocenie Sądu odwoławczego należało uznać, że organ rentowy zwrócił odwołującemu kwotę składek opłaconych na zaopatrzenie emerytalne twórców za sporny okres w związku z wyraźnym żądaniem wnioskodawcy wyrażonym na piśmie w tym przedmiocie i oświadczeniem o przebywaniu w tym okresie na zasiłku dla bezrobotnych i nieprowadzeniu w tym czasie działalności artystycznej.

Ustalenie to doprowadziło do wniosku, że bez względu na to czy w spornym okresie odwołujący się prowadził działalność artystyczną, to i tak okres ten nie może zostać uwzględniony do stażu emerytalnego, gdyż ostatecznie składki na ubezpieczenie społeczne nie zostały opłacone.

Skargę kasacyjną wywiódł ubezpieczony, zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w całości, zarzucając mu naruszenie:

- art. 233 § 1 w związku z art. 328 § 1 i § 2 oraz art. 316 § 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c., a ponadto art. 382 i art. 386 § 4 i § 5 k.p.c. w następstwie którego oraz w skutek nieprzestrzegania kompetencji rozpoznawczych i kontrolnych sądu odwoławczego i niespełnienia jego procesowych funkcji (art. 382 k.p.c.) doszło do pominięcia części oceny materiału zebranego w postępowaniu i braku wyczerpujących ustaleń z obrazą przytoczonych przepisów doprowadzono w skutek pominięcia i nie dokonania oceny odmiennych ustaleń w postępowaniu pierwszoinstancyjnym ze skutkami określonymi w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.

- art. 32, art. 46 ust. 1, art. 53, art. 114 ust. 1 i 2, art. 143 i art. 186 ustawy emerytalnej w zakresie, w jakim określają one okresy składkowe, okresy nieskładkowe, okresy zwolnienia od opłacania składki oraz nabywania uprawnień do emerytury przez twórców - w spornym przypadku trębacza J. P. z chwilą spełnienia warunku dodatkowego jakim było osiągnięcie 50 roku życia i błąd ten pozbawia J. P. prawa do emerytury.

- art. 6 ust. 2 pkt 9 lit. a) i b) ustawy emerytalnej w zakresie jakim J.P. z uwagi na pobieranie zasiłku dla bezrobotnych alternatywnie powinien zostać zwolniony z obowiązku opłacania składki i powinien być poinformowany o możliwości dokonania wyboru, a ponadto art. 5 ust. 4 powołanej ustawy, który w sporze nie znajduje zastosowania z uwagi na fakt, że po dniu 31 grudnia 1998 r. J.P. nie był już objęty żadnym z systemów ubezpieczenia społecznego i tego przepisu, co do osoby J. P. nie stosuje się.

Kierując się zgłoszonymi zarzutami, skarżący domagał się uchylania zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie zmiany wyroku i ustalenie, że odwołujący się spełnia wszystkie warunki do uzyskania prawa do emerytury jako twórca - trębacz.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie jest zasadna.

Podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.), a Sąd Najwyższy związany jest ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia

(art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Znając te reguły staje się jasne, że deklarowane w skardze kasacyjnej naruszenie przepisów postępowania nie miało miejsca. Skarżący zmierza w jednym kierunku, co jest widoczne po przeczytaniu uzasadnienia skargi kasacyjnej. Chce podważyć ustalenie faktyczne Sądu odwoławczego, że doszło do zwrotu na rzecz wnioskodawcy opłaconych składek na ubezpieczenie społeczne (i częściowego ich zaliczenia na poczet późniejszych zobowiązań). Kwestia ta nie może być jednak rozważana w trakcie kontroli kasacyjnej. Fakty miarodajne dla Sądu odwoławczego wiążą bowiem Sąd Najwyższy, a proces prowadzący do wyłonienia tych okoliczności faktycznych wymyka się spod kontroli kasacyjnej. Dlatego nie mogło dojść do naruszenia art. 233 § 1 w związku z art. 328 § 1 i § 2 oraz art. 316 § 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c., a ponadto art. 382 i art. 386 § 4 i § 5 k.p.c., w sposób opisany w skardze kasacyjnej.

Ocena trafności podstaw odnoszących się do przepisów prawa materialnego jest utrudniona z dwóch powodów. Po pierwsze, skarżący chaotycznie sformułował zarzuty, a po drugie, nie uzasadnił ich – wywód zawarty w skardze kasacyjnej odnosi się jedynie do zarzutu naruszenia przepisów postępowania. Wskazane wady samoistnie uzasadniają oddalenie skargi kasacyjnej. Sąd Najwyższy nie ma obowiązku domyślać się i interpretować zamiarów strony. Skarga kasacyjna jest wymagającym i nadzwyczajnym środkiem odwoławczym, a Sąd Najwyższy rozpoznaje ją w granicach podstaw (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Oznacza to, że to na skarżącym spoczywa obowiązek precyzyjnego określenia i uzasadnienia na czym zarzut polega.

Mając w pamięci tę zasadę, a przechodząc do szczegółów, należy wskazać, że skarżący nie określił, czy naruszenie przepisów prawa materialnego polega na błędnej wykładni, czy na niewłaściwym zastosowaniu. Niezależnie od tego trzeba podkreślić, że strona skarżąca ma obowiązek precyzyjnego określenia podstawy prawnej. Artykuły 32, 53 i 186 ustawy emerytalnej zawierają kilka przepisów (paragrafów). Sąd Najwyższy nie ma obowiązku domyślać się i wyręczać profesjonalnego pełnomocnika w doprecyzowaniu miarodajnej podstawy prawnej zaskarżenia. W rezultacie, podstawy te nie mogą zostać wzięte pod uwagę.

Pomijając tę konkluzję, zachodzi również potrzeba podkreślenia, że część z wymienionych przepisów prawa materialnego nijak się ma do opisu zarzutu. W

ocenie skarżącego naruszenie tych przepisów nastąpiło „w zakresie, w jakim określają one okresy składkowe, okresy nieskładkowe, okresy zwolnienia od opłacania składki oraz nabywania uprawnień do emerytury przez twórców”. Do tematyki tego rodzaju nie odnosi się żaden przepis zawarty w art. 32, jak również art. 114 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej. Pozostałe przepisy dotyczą kwestii nie związanych z dochodzoną przez ubezpieczonego wcześniejszą emeryturą. Przepis art. 46 ust. 1 ustawy emerytalnej określa warunki nabycia prawa do emerytury dla osób urodzonych po 31 grudnia 1948 r. Ze skargi kasacyjnej nie sposób dowiedzieć się w jaki sposób Sąd odwoławczy miałby go naruszyć. Przepis art. 53 ustawy emerytalnej dotyczy obliczenia emerytury, co nie było sporne w sprawie. Przepis art. 114 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej traktuje o przesłankach uzasadniających ponowne rozpoznanie sprawy. W tym ujęciu trzeba przypomnieć, że Sąd odwoławczy nie zakwestionował spełnienia przesłanej zawartych w tym przepisie, czyli nie oddalił odwołania z powołaniem się na tę normę prawną. Z kolei art. 143 i 186 ustawy emerytalnej są całkowicie nieadekwatne względem przedmiotu rozpoznawanej sprawy – pierwszy z nich traktuje o prawie organu rentowego do potrącenia, drugi zaś określa reguły rozpoznawania wniosków w związku z wejściem w życie ustawy emerytalnej. Przeprowadzony wywód wyjaśnia, że podstawa skargi kasacyjnej odwołująca się do przywołanych przepisów nie może doprowadzić do wzruszenia zaskarżonego wyroku.

Do identycznej konkluzji prowadzi analiza drugiego zarzutu naruszenia prawa materialnego. Odwołujący się w uzasadnieniu skargi kasacyjnej również nie przedstawił argumentów uzasadniających zasadność tej podstawy. Bazując zatem tylko na treści zarzutu, po pierwsze, należy stwierdzić, że art. 5 ust. 4 ustawy emerytalnej znajduje zastosowanie w sprawie. Przewiduje on regułę, zgodnie z którą w stosunku do płatników składek przy ustaleniu prawa do emerytury nie uwzględnia się okresu, za który nie zostały opłacone składki, mimo podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym w tym okresie. Prawdą jest, że odwołujący się po dniu 31 grudnia 1998 r. (data wejścia w życie ustawy emerytalnej) nie był objęty ubezpieczeniem, nie daje to jednak podstawy do niestosowania przepisu względem okresów powstałych i zamkniętych wcześniej. Staje się to zrozumiałe, jeśli uwzględni się, że odwołujący się dochodzi prawa do

emerytury pod rządem aktualnie obowiązujące ustawy emerytalnej, a zatem jest obowiązany spełnić przesłanki w niej zawarte, w tym określone w art. 5 ust. 4. Niezależnie od tego należy wskazać na art. 5 ust. 5 ustawy emerytalnej, który wprost określa, że do wnioskodawcy znajduje odpowiednie zastosowanie ust. 4 przepisu.

Po drugie, pewne jest, że Sąd odwoławczy nie mógł naruszyć art. 6 ust. 2 pkt 9 lit. a) i b) ustawy emerytalnej. Skarżący sugeruje, że z uwagi na pobieranie w tym samym okresie zasiłku dla bezrobotnych powinien zostać zwolniony z obowiązku opłacania składki, a także poinformowany o możliwości wyboru. Problem w tym, że głoszony w skardze kasacyjnej wzorzec zachowania nie znajduje odzwierciedlenia w obowiązujących przepisach. Z pewnością nie stanowi o nim art. 6 ust. 2 pkt 9 lit. a) i b) ustawy emerytalnej. Oznacza to, że nie doszło do naruszenia tego przepisu w sposób głoszony przez ubezpieczonego.

Na tej konkluzji rozważania Sąd Najwyższy mógłby zakończyć. Tak się jednak nie stanie, bo w sprawie występuje zagadnienie wymagające wyjaśnienia, a którego pełnomocnik ubezpieczonego nie dostrzegł. Chodzi o relację zachodzącą między art. 6 ust. 2 pkt 9 lit. a) ustawy emerytalnej a art. 5 ust. 4 tej ustawy. Pierwszy z nich warunkuje zaliczenie do okresu składkowego od wykonywania działalności twórczej lub artystycznej, objętej obowiązkiem ubezpieczenia, „za które opłacono składkę na ubezpieczenie społeczne”. Drugi przepis stanowi negatywnie, że przy ustaleniu prawa do emerytury nie uwzględnia się okresu „za który nie zostały opłacone składki”, mimo podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym w tym okresie. Powstaje pytanie jak rozumieć zwroty „za które opłacono składkę na ubezpieczenie społeczne” i „za który nie zostały opłacone składki”. W rozpoznawanej sprawie ma to znaczenie, gdyż z miarodajnych ustaleń faktycznych wynika, że ubezpieczony opłacił należne składki, a następnie wniósł o ich zwrot, co też nastąpiło. Oznacza to, że należy przesądzić, czy dyspozycja zawarta w omawianych przepisach ziszcza się już w razie opłacenia składek, bez względu na ich dalszy los, czy też stan „opłacono” i „opłacone” ma miejsce tylko wówczas, gdy na datę przyznawania prawa do emerytury składki są przyporządkowane do określonego okresu ubezpieczenia i nie zostały zwrócone. Wykładnia literalna nie prowadzi do jednoznacznych wniosków.

„Opłacono” może oznaczać stan „tu i teraz”, ale również „na przyszłość”, czyli może liczyć się statyczna czynność polegająca na uiszczeniu składek przez odwołującego się, nie jest jednak wykluczone, że słowo obejmuje również późniejszą dynamikę zdarzeń. Czyli nie będą opłacone składki, które wtórnie zostały zwrócone albo zaliczone na poczet innych okresów.

Wobec niejednoznaczności przekazu językowego, zachodzi potrzeba posiłkowania się argumentami systemowymi. W tym wypadku wnioski są jednoznaczne. Nie ma bowiem wątpliwości, że cel przypisany art. 5 ust. 4 ustawy emerytalnej powiązany został nie tylko z opłaceniem składek, ale również trwaniem „stanu opłacenia”. W przepis ten wpisano pewną temporalność. Zakłada on bowiem, że między opłaceniem składki a ustaleniem prawa do emerytury istnieje odstępstwo czasowe. Oznacza to, że status określony słowami „za który nie zostały opłacone składki” badany jest również w dacie ustalania prawa do emerytury. Na ten dzień składki za dany zaliczany okres mają być „opłacone”. W rezultacie, jasne jest, że dochodzi do wypełnienia dyspozycji art. 5 ust. 4 pkt 1 ustawy emerytalnej w stanie faktycznym, w którym ubezpieczony opłaca składki, a następnie zostają one zwrócone (zaliczone na poczet innych okresów), bez względu na to, czy w spornym okresie podlegał on, czy też nie podlegał ubezpieczeniom społecznym z tytułu wykonywania działalności twórczej lub artystycznej. Kierując się tymi samymi racjami, dochodzi się do wniosku, że identycznie należy rozumieć zwrot, którym posłużono się w art. 6 ust. 2 pkt 9 podpunkt 1 ustawy emerytalnej. Status okresu składkowego posiada wykonywanie działalności twórczej lub artystycznej, jednak pod warunkiem, że za okres objęty ubezpieczeniem „opłacono składkę”, czyli nie dość, że ją realnie do organu rentowego wpłacono, to nie została ona zwrócona lub zaliczona na poczet innych okresów. Tylko w takim wypadku „opłacenie składki” legitymizuje uznanie spornego okresu jako składkowego. Znaczy to tyle, że w roztrząsanym ujęciu art. 6 ust. 2 pkt 9 lit. a) i art. 5 ust. 4 ustawy emerytalnej jest tożsamy znaczeniowo, a zatem stanowisko zajęte przez Sąd Apelacyjny jest prawidłowe.

Przedstawiona wykładnia znajduje odzwierciedlenie w zasadzie wzajemności obowiązującej w ubezpieczeniach społecznych, co zostało już wypowiedziane w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego (zob. wyroki: z dnia 7 września 2004 r.,

SK 30/03, OTK-A 2004 nr 8, poz. 82 i z dnia 24 czerwca 2008 r., SK 16/06, OTK-A 2008 nr 5, poz. 85). Koresponduje również z założeniem jakim kierował się Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 stycznia 2011 r., I UK 277/10, OSNP 2012 nr 5-6, poz. 71. W judykacie tym stwierdzono bowiem, że umorzenie zaległości składkowych za okresy podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym osób prowadzących pozarolniczą działalność nie sprawia, że składki zostały zapłacone. Przekreśla to możliwość uwzględnienia składkowych okresów ubezpieczenia, za które składki nie zostały opłacone, do składkowych lub nieskładkowych okresów ubezpieczenia wymaganych przy ustalaniu prawa do emerytury lub renty (art. 5 ust. 4 ustawy emerytalnej).

Kierując się wskazanymi racjami, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania rozstrzygnął na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. i art. 99 k.p.c.